

6. Swanson, Richard A., & Holton, Elwood F., III. Foundations of Human Resource Development. San Francisco: Berrett-Koehler. – 2001. – 438 p.
7. Критский М. М. Человеческий капитал / М. М. Критский. – Ленинград : Изд. Ленинградского университета, 1991. – 120 с.
8. Капелюшников Р. И. Экономический подход Гэри Беккера к человеческому поведению / Р. И. Капелюшников // США: экономика, политика, идеология. – М. : Наука, 1993. – №11 (287). – С. 17 – 32.
9. Дятлов С. А. Основы теории человеческого капитала / С. А. Дятлов. – СПб. : Изд. СПбУЭФ, 1994. – 160 с.
10. Коротков Э. М. Концепция менеджмента / Э. М. Коротков. – М. : ДеКА, 1997. – 304 с.
11. Нуреев Р. Теории развития: новые модели экономического роста (вклад человеческого капитала) / Р. Нуреев // Вопросы экономики. – 2000. – № 9. – С. 136–157.
12. Бендиков М. А. Интеллектуальный капитал развивающейся фирмы: проблемы идентификации и измерения / М. А. Бендиков, Е. В. Джамай // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 4. – С. 3–24.
13. Генкин Б. М. Экономика и социология труда : учебник для вузов / Б. М. Генкин. – 3-е изд. – М. : НОРМА, 2001. – 448 с.
14. Грیشнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грیشнова. – К. : Знання, КОО, 2001. – 254 с.
15. Интеллектуальный капитал – стратегический потенциал организации : учебн. пособ. / под ред. Гапоненко А. Л., Орловой Т. М. – М. : Издательский Дом “Социальные отношения”, 2003. – 184 с.
16. Щетинин В. Человеческий и вещественный капитал: общность и различие / В. Щетинин // МЭиМО. – 2003. – № 8. – С. 55–61.
17. Головінов О. М. Людський капітал у системі виробничих відносин : монографія / О. М. Головінов. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. – 161 с.
18. Близнюк В. В. Людський капітал як фактор економічного розвитку / В. В. Близнюк // Економіка і прогнозування. – 2005. – № 2. – С. 64–78.
19. Бутнік-Сіверський О. Евристика в інтелектуальній економіці або формування інноваційного підприємництва / О. Бутнік-Сіверський // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 8. – С. 29–34.
20. Капелюшников Р. И. Человеческий капитал России: эволюция и структурные особенности / Р. И. Капелюшников // Вестник общественного мнения: Данные. Анализ. Дискуссии. – 2005. – № 4 (78). – С. 46–54.
21. Сухинин И. В. Человеческий капитал и общество / И. В. Сухинин // Введение в институциональную экономику : учебн. пособ. / под ред. Львова Д. С. – М. : Экономика, 2005. – С. 529 – 603.
22. Климко С. Г. Людський капітал: світовий досвід і Україна / С. Г. Климко, В. М. Пригода, В. О. Сизоненко. – К. : Основа, 2006. – 224 с.
23. Антонюк В. П. Формування та використання людського капіталу в Україні: соціально-економічна оцінка та забезпечення розвитку : монографія / В. П. Антонюк. – Донецьк : Інститут економіки промисловості, 2007. – 348 с.
24. Михайлова Л. І. Людський капітал : формування та розвиток в сільських регіонах : монографія / Л. І. Михайлова. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 388 с.
25. Заяць Т. А. Людський капітал: теоретико-методологічні засади формування і розвитку / Т. А. Заяць // Людський капітал України : стан, проблеми, перспективи відтворення : монографія : у 2 ч. - К. : КНУБА, 2009. – Ч. 1. – С. 34 – 49.
26. Гальків Л. І. Втрати людського капіталу : теорія й методологія дослідження та діагностика : монографія / Гальків Л. І. - Львів : ЛКА, 2010. - 232 с.
27. Ярошенко Е. В. Использование оценки человеческого фактора при прогнозировании потребностей отраслей экономики в рабочей силе / Е. В. Ярошенко // Экономические науки. – 2010. – Т. 64. – № 3. – С. 241–244.
28. Хромов М. І. Імперативи розвитку людського капіталу : монографія / М. І. Хромов. - Донецьк : НОУЛДЖ, 2011. - 326 с.

Рецензент докт. екон. наук, професор Л.О. Українська

338.24

*Томілін О.О., к.с.-г.н., доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»*

НАУКОВІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІЖГАЛУЗЕВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

З розвитком економіки в сучасних умовах ускладнилися соціально-економічні відносини в агропромисловому комплексі, зросла залежність одних галузей від інших. Сьогодні проблеми розвитку та формування міжгалузевих відносин надзвичайно актуальні. Розвиток агропромислового комплексу вимагає удосконалення методології дослідження міжгалузевих відносин: від теоретичної

інтерпретації явища необхідно перейти до безпосереднього проектування моделей ефективності міжгалузевих відносин. Формування системи міжгалузевих відносин є головною ознакою економічної організації агропромислового комплексу.

Питанням розвитку агропромислового комплексу присвячені роботи багатьох вчених-економістів, чільне місце серед них посідають праці: Бакая С.С., Бойка В.І., Кісіля М.І., Коденської М.Ю., Лукінова І.І., Лобаса М.Г., Овсянікова О.В., Пасхавера Б.Й., Перегуди В.Л., Саблука П.Т., Сіренко Н.М., Сторожука О.О., Червена І.І., Шпикуляка О.Г. та ін. Однак, у цих наукових працях не знайшли достатнього вивчення і вирішення проблем розвитку міжгалузевих відносин в аграрній сфері економіки.

Незважаючи на глибину дослідження наукових основ становлення та розвитку міжгалузевих відносин в агропромисловому комплексі, визначення міжгалузевих виробничих зв'язків, особливо у сільському господарстві в період ринкового реформування, потребує більш детального і глибокого вивчення.

Метою статті є формування системи міжгалузевих відносин в аграрній сфері економіки та оптимальний підбір взаємопов'язаних галузей, раціональний підбір галузей та підприємств зі спільними фінансовими інтересами із дотриманням відповідних пропорцій між ними.

Важливою складовою агропромислового комплексу (АПК) є сільське господарство, одиниця валової продукції якого створює умови для виробництва більше десяти її одиниць в інших галузях економіки країни. Дана галузь забезпечує зайнятість 4 млн. осіб сільського населення, сприяє створенню робочих місць у пов'язаних з нею сферах виробництва, розвитку сільських територій тощо [8]. У всіх розвинених країнах АПК є одним з найголовніших об'єктів фінансування. Стратегія і тактика реформ АПК повинні концентруватися на трьох взаємозв'язаних ключових напрямках:

перший: формування ефективного селянина господаря-власника;

другий: створення сприятливого ринкового середовища;

третій: мобілізація внутрішніх резервів зростання обсягу виробництва і підвищення його ефективності.

Галузевій структурі економіки притаманні певні міжгалузеві пропорції, міжгалузеві виробничі зв'язки, що постійно посилюються і розширюються. Відбувається процес інтеграції різних стадій виробництва і розподілу тієї чи іншої продукції.

В економіці України спостерігається взаємодія галузей у складі інтеграційних структур – міжгалузевих комплексів. Одним з таких найбільш потужних і багатогалузевих комплексів є аграрно-промисловий. Подальше функціонування підприємств агропромислового комплексу та розвиток між ними організаційно-економічних відносин потребує формування надійної економічної безпеки.

Рівень економічної безпеки суб'єктів АПК залежить від того, наскільки їх власники чи система менеджменту здатні уникнути можливих загроз зовнішнього середовища та ліквідувати наслідки шкідливих проявів окремих його складових. Подальші розвідки в межах проблеми мають передбачати опрацювання методологічних прийомів та інструментарію щодо запобігання негативним наслідкам ризиків та загроз [1].

Міжгалузеві зв'язки – техніко-економічні відносини і зв'язки між галузями господарства щодо спеціалізації та кооперації виробництва й обміну діяльністю внаслідок суспільного поділу праці, які втілюються в кооперативних поставах продукції [5, с. 509]. На нашу думку, міжгалузеві зв'язки – це економічні зв'язки між підприємствами різних галузей економіки з встановленням їх оптимальної пропорції.

Нами проведено аналіз теоретичних і методологічних основ міжгалузевих відносин. Теоретичні і методологічні основи міжгалузевих відносин в аграрному секторі економіки досліджені багатьма вченими-економістами, такими як: П.Т. Саблуком [7], В.П. Ситником [9], О.М. Шпичаком [10] та інших.

В процесі міжгалузевої взаємодії існують три групи відносин: – організаційно-економічні; – соціально-економічні; – технологічні.

Доведено, що організаційно-економічні відносини формують організаційні структури та забезпечують економічні інтереси галузей, динаміку економічного росту та пропорційність розвитку галузі.

Стосовно соціально-економічних відносин можна стверджувати, що ці відносини характеризують форми власності, соціально-економічну структуру підприємства тощо.

Деякі автори визначають міжгалузеві зв'язки як економічні зв'язки між галузями народного господарства щодо кооперації виробництва і обміну продуктами у результаті суспільного поділу праці. Міжгалузеві зв'язки виявляються у потоках товарів і послуг з підприємств одних галузей на

підприємства інших. Поглиблення суспільного поділу праці об'єктивно зумовлює адекватний розвиток міжгалузевих зв'язків – загальної закономірності розвитку суспільного виробництва.

Технологічні відносини характеризуються тим, що кожна галузь матеріального виробництва має двосторонні виробничі зв'язки: з постачальниками матеріальних ресурсів, комплектуючих деталей і агрегатів та із споживачами виробленої продукції, що виражається у міжгалузовому балансі народного господарства країни. Науково-технічна революція і поглиблення суспільного поділу праці зумовлюють потребу вдосконалення взаємних виробничих зв'язків між галузями на основі зрушень у виробництві продукції як постачальників, так і споживачів.

Істотними факторами вдосконалення міжгалузевих зв'язків є:

- 1) оновлення техніки і технології сучасного виробництва;
- 2) зміни в номенклатурі продукції, що виробляється, поява нових її видів;
- 3) розвиток концентрації та комбінування виробництва (в т.ч. диверсифікації);
- 4) зрушення в структурі народного господарства і розміщенні продуктивних сил;
- 5) розвиток міжнародного поділу праці та інтеграційні процеси у світовому господарстві.

В економічній системі колишнього СРСР міжгалузеві зв'язки існували у формі матеріально-технічного забезпечення та кооперування, причому перша з них була всеохоплюючою і здійснювалася Держпостачзбутом на основі міжгалузевого балансу в плановому порядку.

За роздержавленої змішаної економіки матеріально-технічне забезпечення поширюється на підприємства державного сектора, на дочірні підприємства та філіали великих монополістичних об'єднань і міжгалузеві зв'язки обслуговуються грошовим обігом. Стабільність і обіг на основі твердої національної валюти – гарантія розширення і вдосконалення цих зв'язків [3, с. 91].

Особливості галузей АПК та специфіка міжгалузевих зв'язків в агропромисловій сфері досліджувались багатьма вітчизняними науковцями.

Так, АПК деякими науковцями визначається як сукупність економічного й організаційно взаємопов'язаних галузей і відповідної їм сфери обігу, зайнятих виробництвом, переробкою і реалізацією продукції сільського господарства, і галузей, що забезпечують їх засобами продукції сільського господарства, і галузей що забезпечують їх засобами виробництва промислового походження [4].

Ряд вітчизняних дослідників вважає, що компонентна структура АПК загалом відображає галузевий, внутрішньогалузевий та міжгалузевий поділ праці зумовлює появу нових виробництв, ланок, видів діяльності і галузей, сфер та їх інтеграцій, об'єднаних функціональним призначенням [6].

Для розвитку міжгалузевих відносин найбільше значення мають наступні фактори:

- інтеграційні процеси у світовому господарстві;
- удосконалення господарського механізму в галузі розміщення продуктивних сил;
- поліпшення територіальної організації виробництва [2, с. 255].

На нашу думку, основними економічними категоріями, які характеризують міжгалузеві відносини є: міжгалузеві зв'язки, підприємство, синергія, диверсифікація, інтеграція, кооперація, кадри, інвестиції, галузь (рис.1).

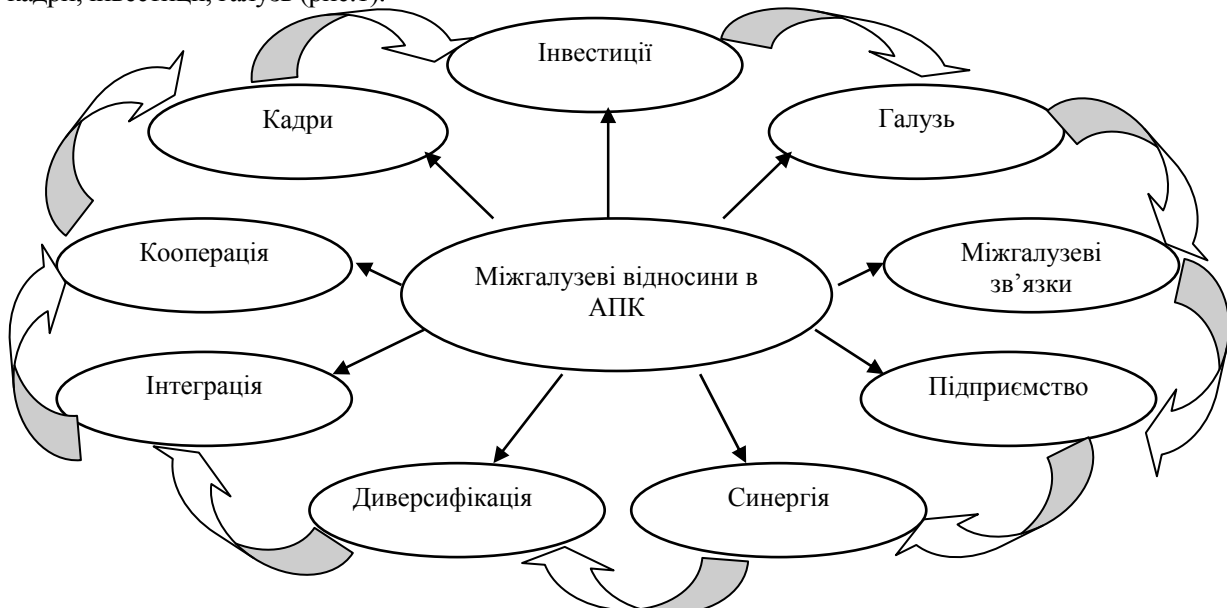

Рис. 1. Міжгалузеві відносини в АПК

На нашу думку, формування обґрунтованих та економічно справедливих міжгалузевих відносин в аграрній сфері є визначальною передумовою розвитку ринкової економіки. Головним питанням формування еквівалентності міжгалузевого обміну на після реформаційному етапі розвитку агропромислової сфери є створення оптимальної моделі, яка зможе поєднувати систему економіки та агропромислового виробництва. Необхідність вивчення теоретичних і методологічних аспектів міжгалузевих відносин в аграрному секторі економіки потребують подальшого вивчення.

Література

1. Березіна Л.М. Економічна безпека та проблеми вдосконалення відносин суб'єктів АПК / Л.М. Березіна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – №1 (4). – 2011. – С.39-43.
2. Економічна енциклопедія: у трьох томах: Т.1/ За ред. С.В. Мочерного. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.
3. Економічна енциклопедія: у трьох томах: Т.2/ За ред. С.В. Мочерного. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
4. Карлюк И.Я. Экономические и методологические проблемы формирования и развития агропромышленного комплекса / И.Я. Карлюк, Н.С. Мымриков // Программный подход в планировании и управлении народным хозяйством. – Новосибирск, 1972. – С. 153-162.
5. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: Т.1 / С.В. Мочерний. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.
6. Пістун М.Д. Географія агропромислових комплексів: навч. посібник / М.Д. Пістун, В.О. Гуцал, Н.І. Проводар. – К.: Либідь, 1997. – 200 с.
7. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє / П.Т. Саблук. – К.: ІАЕ, 2001. – 484 с.
8. Саблук П.Т. Стан і перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П.Т. Саблук // Економіка України. – 2008. – № 12. – С. 4-18.
9. Ситник В.П. Трансформація АПК в ринкові умови / В.П. Ситник. – К.: ІАЕ, 2002. – 518с.
10. Шпичак О.М. Теоретичні основи еквівалентного обміну в АПК / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2000.– №9. – С. 3-10.

Рецензент докт. екон. наук, професор А.Ф. Шевченко

336.115

*Тарасенко Ю.В., викладач,
Академія ВВ МВС України*

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ

Система фінансування вміщує в себе принципи, методи та форми асигнування суб'єктів господарювання, громадян та інших суб'єктів. Ці елементи є невід'ємною частиною розуміння механізму фінансового забезпечення. Проте необхідно здійснити чітке розмежування між поняттями, бо відбувається підміна одних понять іншими в силу схожості їх компонентів, незрозумілість в тлумаченні цих понять.

Мета статті - визначити розбіжності у тлумаченні понять методи, форми та принципи фінансового забезпечення освіти, на підставі використання цих понять у фінансовій сфері.

Використання у фінансовій сфері методів, форм та принципів дає можливість розглянути будь-який об'єкт з різних позицій та отримати повну інформацію, яка допоможе при його аналізі та дослідженні. Підміна цих понять призводить до того, що при дослідженні можна не врахувати одну з характеристик, яка може бути суттєвою, і тому розмежування понять методів, форм та принципів надасть змогу чітко розуміти чим відрізняються ці поняття, які спільні риси вони мають, що допоможе при дослідженні фінансових об'єктів отримувати повну та конкретну інформацію та зведе до мінімуму можливість заміни одних понять іншими.

Вивчати розвиток методів, форм та принципів почали ще з часів Аристотеля у філософських науках. За допомогою цих визначень дається розуміння що лежить у суті того чи іншого поняття і які компоненти воно буде включати, щоб розкрити цю сутність. В економіці визначення методів, форм та принципів є невід'ємним процесом вивчення економічного явища, у нашому прикладі – це фінансування освіти. Фінансування освіти зараз є актуальним для науковців питанням, але його основи, такі як форми, методи та принципи фінансування не є чітко вираженими, що призводить до незрозумілості та поєднання цих понять. Тому з самого початку треба визначити, що є сутність цих понять і що вони повинні висвітлювати.